

Arabské jaro: Rok první

17. prosince 2010 se před tuniským úřadem vlády upálil Muhammad Buazízí, zelinář, který tímto gestem protestoval „proti neustálému ponižování a obtěžování tuniskými orgány“¹. Jeho čin je považován za počátek revolučních procesů v zemích severní Afriky a blízkého východu. Ačkoli je vývoj poměrů v jednotlivých zemích značně odlišný, minimálně co do tempa, jsou tyto změny v arabském světě souhrnně označovány jako Arabské jaro. Kam se protesty z Tuniska rozšířily a co přinesly?

Hlavní požadavky protestů

Boj proti chudobě

Boj proti korupci

Dodržování lidských práv

Tunisko

V Tunisku protesty začaly a výsledky přinesly poměrně záhy. Tamní vývoj byl inspirací pro aktivisty v dalších zemích. Prezident Zín Abidín bin Alí rezignoval v lednu 2011 po několika týdnech protestů a uprchl do Saudské Arábie. V říjnu se v zemi konaly první demokratické volby, které s 41% ziskem vyhrála islamistická Strana obnovy. Druhý skončil sekulární Kongres pro republiku s necelými 14 % hlasů. Strana obnovy, která vznikla již v 80. letech a od roku 1989 byla režimem zakázána, deklaruje úsilí o vedení sekulárního státu po vzoru Turecka. Vláda, v níž kromě dvou uvedených stran zasedla ještě středopravá Ettakatol, má za úkol vypracovat novou ústavu a dovést zemi k řádným volbám. Ty by se měly konat v průběhu příštího roku.

¹ Evropský parlament: *Letošní Sacharovovu cenu získalo Arabské jaro*. Dostupné z <<http://www.evropsky-parlament.cz/view/cs/press-release/pr-2011/pr-2011-November/pr-2011-Nov-1.html>>

Egypt

Ke svržení dlouholetého vládce došlo také v Egyptě. Prezident Husní Mubarak rezignoval 12. února 2011. Dohled nad transformací země převzala armáda. V průběhu roku však rostla nespokojenost obyvatelstva se správou země armádou, což přerostlo v další vlnu protestů, které jsou armádou tvrdě potlačovány. Navzdory tomu začaly v listopadu parlamentní volby. Trvat budou až do začátku ledna a výsledky jsou očekávány v březnu 2012. Favoritem parlamentních voleb je Muslimské bratrstvo. Na nátlak protestujících byl armádou stanoven termín prezidentských voleb, které by se měly konat do konce června 2012. Protesty vedly také k rezignaci vlády.

Libye

Libyjské protesty proti režimu Muammara Kaddáfího přerostly v občanskou válku s účastí sil NATO. Hlavní město Tripolis bylo povstalci dobyto v srpnu 2011. Muammar Kaddáfí byl dopaden a zabit v říjnu po několikátýdenním skrývání. OSN uznala jako legitimního představitele Libye Národní přechodnou radu, která má zemi dovést k řádným volbám v roce 2012. OSN upozorňuje, že libyjské povstalce stále drží tisíce povstalců a že z jejich strany dochází k porušování lidských práv. Země se mimo jiné potýká s destabilizovanou sítí úřadů a bezpečnostních sil.

Jemen

Jemenský prezident Sálíh je zatím posledním arabským prezidentem, který ztratil vládu ve své zemi. 23. listopadu 2011 podepsal na nátlak protestů a Rady pro spolupráci arabských států Perského zálivu dohodu o předání moci. Zemi nyní povede po dobu dvou let vláda národní jednoty v čele s viceprezidentem Mansúrem Hádím.

Sýrie

Pozornost je v současné době věnována hlavně vývoji v Sýrii. Protesty v této zemi začaly později než v ostatních. Jsou krvavě potlačovány a odpůrci režimu pronásledováni. Na

Sýrii je velký tlak ze zahraničí. Sousední státy (Jordánsko a Turecko) vyzývají syrského prezidenta k odstoupení a EU, USA i Liga arabských států uvalily na zemi sankce. Režim prezidenta Bašára Asada však zatím setrvává.

Nejednoznačný je také přístup Evropy a Ameriky, který je limitován zejména tím, že řada představitelů z obou kontinentů udržovala se svrženými vládci úzké a ne právě nepřátelské vztahy.

Vývoj v dalších zemích

Arabské jaro postupně zasáhlo téměř všechny státy v regionu. Míra protestů se však liší.

K mírným protestům došlo i v zemích, které nejsou zvýrazněny na mapě (např. Mauritánie či Západní Sahara). Tyto protesty velmi rychle utichly. Stejně tak mírné nepokoje v Saudské Arábii nebo Jordánsku nevedly k žádným změnám. Tyto země však zasahují do vývoje v ostatních státech, kde je situace mnohem bouřlivější.

V Maroku byla po únorových protestech reformována ústava. Byly oslabeny pravomoci prezidenta. Ten nyní musí např. jmenovat premiérem zástupce strany, která zvítězila ve volbách. V listopadu 2011 se zde konaly předčasné parlamentní volby, v nichž vyhrála umírněná islamistická Strana spravedlnosti a rozvoje.

Důvod k oslavám?

Jak je patrné z výše uvedeného přehledu některých výsledků Arabského jara, ještě zdaleka není jasné, jakým směrem se budou země arabského světa vyvíjet. Jedny demokratické volby totiž ještě nejsou zárukou skutečné a trvalé demokracie. Podaří se situaci v zemích stabilizovat? Jsou tyto státy vůbec schopné standardního demokratického fungování? Co přinesou vítězství islamistických stran v demokratických volbách? To jsou pouze některé z mnoha otázek, které se nabízejí.

Česká republika má co nabídnout

Zkušenosti českých nevládních neziskových organizací, které realizovaly několik projektů na podporu demokracie zejména v Egyptě již velmi brzy po začátku změn v zemi (např. Asociace pro mezinárodní otázky, Člověk v tísni nebo Europeum), ukazují, že země jako je Česká republika má v transformaci zemí arabského světa co nabídnout. Tamní lidé mají zájem o zkušenosti zemí, které nedávno prošly transformací k demokracii, o setkání s lidmi, kteří se podíleli na prvních transformačních krocích své země a také o poučení z transformačních chyb.

Výhodou České republiky pro vstup na tuto půdu jsou také kontakty vzniklé před rokem 1989. Řada lidí z této oblasti studovala v Čechách a umí tedy česky. Na rozdíl od zemí tzv. starého západu nejsou postkomunistické země vnímány jako hrozba.

Jiné než výše uvedené zdroje:

BBC: *Middle East protests: Country by country*. Dostupné z <<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12813859>>

Idnes.cz . Dostupné z <<http://www.idnes.cz>>